

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ

У сучасних умовах змінність процесу формування місцевих бюджетів в Україні зумовлена відсутністю виражених тенденцій цих трансформацій через недоопрацювання самої методології. Водночас у зарубіжній науці існує два основних підходи до регіоналізації оподаткування: «функціональний» та «оптимізаційний». Вони різняться лише у вирішенні питань оптимального розподілу повноважень і доходів між рівнями управління суспільством, які найбільш ефективні рівні для фінансування соціальних витрат певного характеру [2]. При цьому більшість науковців вважають, що деякі види доходів ефективніше концентрувати на місцевому рівні, а критерії виділення бюджетних фондів повинні визначатися соціальними і політичними цілями, які ставить держава. Так, американський економіст, Р. Масгрейв зазначав, що проблема ефективності надання суспільних благ не може визначити розмежування відповідальності між рівнями влади.

Прихильники «оптимізаційного» підходу відстоюють думку за конкуренцію територіальних утворень та залучення інвестицій, використовуючи податкові механізми. Вчені пояснюють податки як оплату вартості громадських послуг, які є запропоновані органами місцевого самоврядування. Разом з тим, такі прихильники «оптимізаційного» підходу як У.Оутс, Б.Вейнгест та Ю.Кван вважають, що органи місцевого самоврядування зацікавлені у підвищенні добробуту територіальної громади, а не у роздуванні бюджету.

«Оптимізаційний» підхід був використаний урядом США в кінці 1960–х років, причиною якого став бюджетний дефіцит та загальне падіння ефективності економіки. Внаслідок цього було посилено акцент на самофінансуванні місцевих соціальних видатків за рахунок місцевих податків. До негативних моментів у використанні «оптимізаційного» методу у США дослідники відносили «хвилю суверенізації» дрібних територіальних одиниць (переважно у приміських зонах великих міст). Однією з причин цього було прагнення уникнути високих податків. Даний процес дуже ускладнив фінансове положення великих міст, залишивши їх важливих джерел доходів.

В європейських країнах універсальні принципи організації бюджетних відносин керуються Європейською хартією місцевого самоврядування,

яка проголошує, що органи місцевого самоврядування мають право самостійно розпоряджатися власними фінансовими ресурсами, обсяг яких повинен відповідати функціям, передбаченим Конституцією або законом.

Дослідники виокремлюють дві моделі розподілу повноважень та ресурсів. Перша модель використовується у більшості країн Західної Європи, основним способом фінансування витрат при такій моделі слугують надходження від закріплених за місцевими бюджетами часток загальнодержавних податків. В даній моделі особливу роль відіграє фінансове вирівнювання, так як місцеве оподаткування тут не має великого значення. Відповідно до принципу вирівнювання, кожен громадянин, незалежно від місця проживання, має право на стандартний, як мінімум, рівень послуг органів місцевого самоврядування. Суть цього принципу полягає у переміщенні фінансових коштів між територіальними органами з метою більш рівномірного їх розподілу.

Відповідно до другої моделі, влада місцевого самоврядування виконує не лише вищевказані повноваження з управління територією, але і значну частину функцій держави: забезпечення соціального страхування, освіти та охорони здоров'я. Така модель поширена у Скандинавських країнах.

В Україні основу міжбюджетних відносин у значній мірі визначають принципи реальної практики управління в умовах централізованого планування. Для місцевих бюджетів установлюють відсоток відрахувань від базових податків, де контролюються не тільки обсяги витрат, але і напрями витрачання бюджетних коштів. Місцеві бюджети являють собою скоріше кошторис доходів і витрат, ніж фінансову основу діяльності органів місцевого самоврядування [1].

Неефективна система міжбюджетних відносин негативно впливає на рівень життя населення через погіршення умов економічної діяльності, тим самим веде до деградації бюджетної сфери, зниження кількості і якості бюджетних послуг та підсилює регіональні відмінності.

Література:

1. Благун І.Г., Сорока Р.С., Елейко І.В. Фінанси: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Львів: Магнолія. 2007. 314 с.
2. Кавиршина В.А. Формирование местных бюджетов: зарубежный опыт и украинские реали. *Економіка та право*. 2015. №3 (42).С. 32–39.
3. Кириленко О.П. Досягнення стратегічних орієнтирів удосконалення міжбюджетних відносин в Україні. *Фінанси України*. 2013. №8. С. 19-28.